

**NORSK
HÅNDVERKSINSTITUTT**
SENTER FOR IMMATERIELL KULTURARV

Tre bevarte gitarer av Georg Daniel Schöne, Christiania (1750-1807)

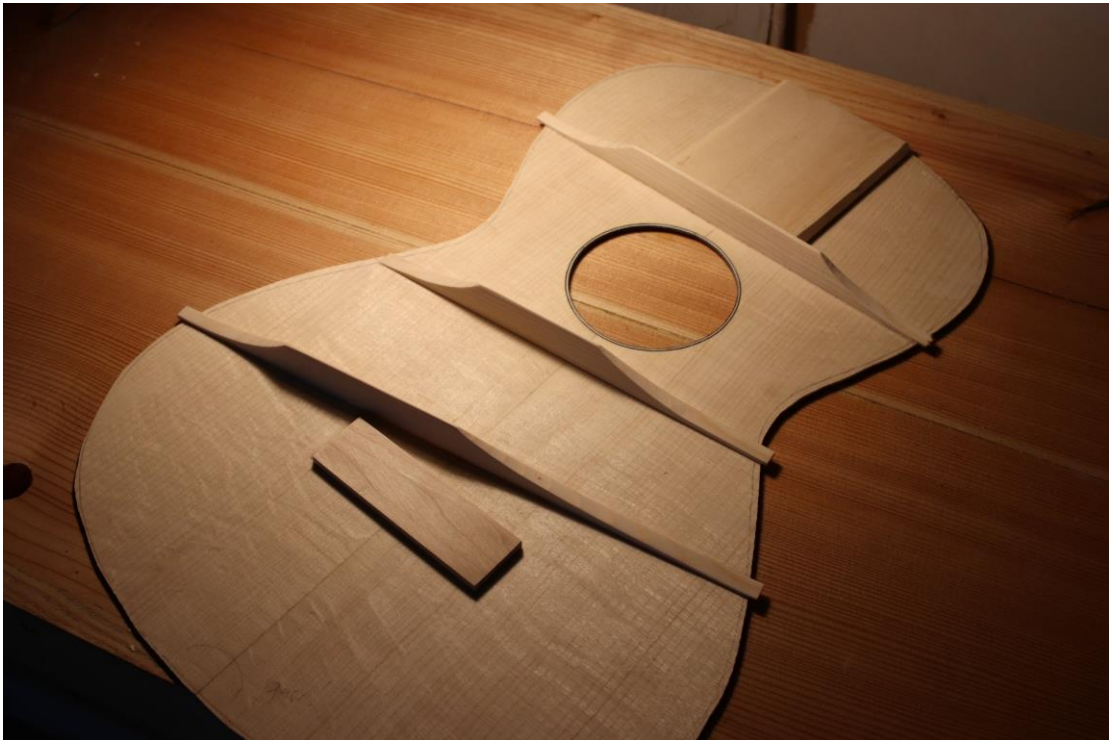

En beskrivelse sett fra en gitarmakers perspektiv

Leonardo Michelin-Salomon, gitarbygger
Stipendiat i håndverk ved Norsk håndverksinstitutt
April, 2020

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Mål	3
Metode	4
Gitarene	6
Noen konklusjoner	18

Den innvendige strukturen i lokket på en romantisk gitar etter Georg Daniel Schöne. Tre tverrgående bjelker, lydhuset og to forsterkninger (én under gripebrettet og én under stolen).

Innledning

Gitaren slik vi kjenner den i dag, med 6 enkelte strenger, dukker opp i Europa på slutten av 1700-tallet og blir ofte kalt den «romantiske gitaren». På denne tiden var gitaren et veldig populært instrument og mye gitarmusikk ble skrevet og fremført i de forskjellige kultursentrene på kontinentet. Det finnes eksempler på 6-strengs gitarer allerede på 1770-tallet, men de ser ut til å ha vært flerkorige instrumenter (instrumenter med doble strenger) som senere ble bygd om og tilpasset enkelte strenger. De første eksempler på gitarer man med sikkerhet vet var bygd som 6-strengs gitarer stammer fra begynnelsen av 1790-tallet. De fleste av disse ble bygget i Napoli av Giovanni Battista Fabricatore.

Den napolitanske stilen preget gitarbygging også utenfor Italia. I begynnelsen av 1800-tallet kan vi for eksempel se de samme hovedtrekkene fra de napolitanske gitarene til Gennaro og Giovanni Battista Fabricatore på de første gitarene fra Johann Stauffer i Wien.

Dette er også tiden da Georg Daniel Schöne hadde sin

Romantiske gitarer etter Gennaro Fabricatore (1814), Johann Stauffer (1805), Giovanni Battista Fabricatore (1811) og Georg D. Schöne (senest 1807).

virksomhet som instrumentmaker i Christiania. Hans bevarte gitarer ser ut til å være inspirerte i den italienske stilen og er representative eksempler på tidlig romantiske gitarer. De ser også ut til å være de eneste eksemplene fra Norge på den tiden.

Det finnes tre gitarer etter G.D. Schöne som man vet om. Nr. 71 på Oslo Folkemuseum, nr. 82 på Scenkonstmuseet i Stockholm og nr. 103 på Ringve Musikkmuseum i Trondheim. Denne rapporten handler om dem.

Mål

Målet med rapporten er å beskrive instrumentene og deres strukturelle aspekter (gitarens oppbygging og sammenhengen mellom de enkelte delene) og se på likhetene og ulikhetene mellom dem sett fra en gitarmakers perspektiv og sammenliknet med det som var kjent praksis i perioden rundt slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet.

Rapporten skal kun forholde seg til instrumentene og til den kunnskapen og innsikten jeg har fått av å kopiere ett av dem. Mine observasjoner er i tillegg basert på den dokumentasjonen jeg har gjort på andre instrumenter.

Hovedsakelig gitarer av Giovanni Battista og Gennaro Fabricatore og av Johann Georg og Johan Anton Stauffer. En beskrivelse av den historiske konteksten, det generelle arbeidet til Georg Daniel Schöne som strengeinstrumentmaker og hvilken plass gitaren hadde i Norge på den tiden ville være interessant å se nærmere på, men inngår ikke i denne rapporten.

Flere kopier under byggeprosessen.

Metode

Hovedfokuset med mitt arbeid har vært å studere og lage reproduksjoner av gitar nr. 103. Det er denne norske gitaren som er mest interessant å sammenlikne med tilsvarende gitarer fra lengre sør i Europa. Den fremstår som mer fullkommen enn de to andre og inneholder alle de estetiske og strukturelle detaljene man kan gjenkjenne i en typisk tidlig romantisk gitar. Jeg har kopiert denne gitaren i flere eksemplarer og er i stand til å vurdere og analysere den som gjenstand, men også som musikkinstrument.

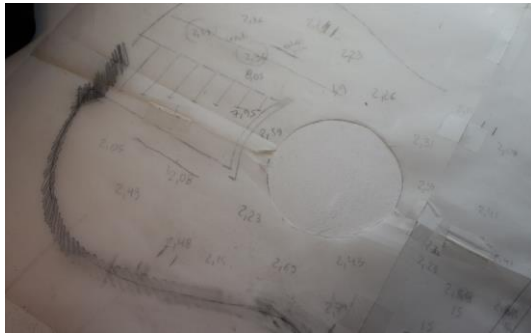
Detalj fra byggeprosessen.

Jeg startet mitt arbeid med å måle opp og dokumentere gitar nr. 71 i oktober 2018. Senere samme måned målte jeg opp nr. 103. Etter å ha bygget to kopier av nr. 103 fikk jeg vite om nr. 82 og fikk anledning til å måle den i oktober 2019. I februar 2020 hadde jeg ferdigstilt til sammen fem kopier av gitar nr. 103.

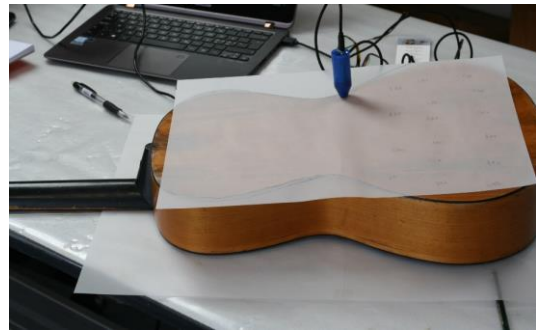
For å dokumentere gitarene har jeg brukt fire forskjellige innfallsvinkler:

- 1) En tegning laget direkte på gitaren med diverse informasjon om stol- og bjelkeplassering, strengeavstand, gripebrett, dekorasjon og andre detaljer
- 2) Tykkelsesmålinger av lokk, sarg og bunn tatt med en magnetisk tykkelsesmåler
- 3) Utvendige mål av hele gitaren og dens komponenter og eventuelle notater
- 4) Fotografier av gitaren både ut- og innvendig

Informasjonen ble satt sammen til ferdige tegninger og i tilfellet nr. 103 også sammenliknet med rapporten og skissen som allerede var tilgjengelig på museet. Måten informasjonen ble satt sammen på ble også vurdert og revidert underveis i byggeprosessen. Noen konklusjoner er lettere å komme frem til når man har tilegnet seg den nødvendige praktiske erfaringen.

Den opprinnelige skissen på gitar nr. 103 med detaljer om bjelkeplassering, gripebrett og tykkelser.

Tykkelsesmålinger av bunnen.

Detalj av lokket.

Detalj. Løvsagdekorasjonen på nr. 103.

Gitarene

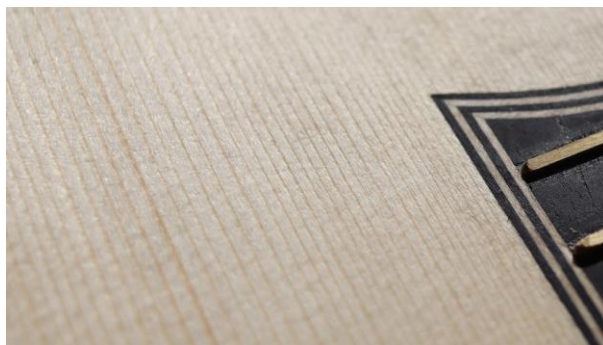
Bakgrunn

Det finnes ingen informasjon om når disse gitarene ble bygd, bort sett fra at Schöne døde i 1807 og at stilen plasserer dem rett rundt århundreskiftet. Gitarene er nummererte slik at man vet rekkefølgen de ble laget i, men det er uvisst om tellingen kun gjelder gitarer eller også andre strengeinstrumenter.

Det finnes heller ikke noe informasjon om hvem som eide disse gitarene i løpet av 1800-tallet. Nr. 103 ble kastet på en gjenvinningsstasjon i Oslo på 1970-tallet og reddet av en av arbeiderne der. Deretter byttet mot en annen gjenstand med en kollega. Det er sønnen til denne kollegaen som senere utleverte gitaren til Ringve Musikkmuseum.

Generell beskrivelse:

Alle gitarene har sarg av løvtre og klosser av gran. De har langsgående forsterkninger (ca. 9 mm x 2 mm i profil) som øker limflaten både mot lokk og mot bunn. Sargene har også to tverrgående forsterkninger (ca. 9 mm x 3-4 mm i profil) på hver side av midjen. Samtlige gitarer har bunn av løvtre med 3 eller 4 tverrgående bjelker. Gitarene har et lokk av gran med tre tverrgående bjelker, en forsterkning av gran under gripebrettet og en forsterkning av bøk under stolen. Med unntak av nr. 71, har alle gitarene hals, hæl og hode av løvtre med et ca. 2 mm tykt gripebrett av ibenholt. Gripebrettet er felt inn i lokket og delt opp av enkelte messingbånd. Alle gitarene unntatt nr. 71 har en enkel stol i ibenholt, dekorert med et motiv i mørkt finérmateriale på begge sider.

Detalj av dekorasjonen rundt gripebrettet fra en av kopiene.

Konstruksjon og detaljer

Nr. 103 – Inventarnummer RMT 2002/ 1

Tilstand

Gitaren fikk på et tidspunkt et strengeoppheng og stålstrenger. Konservatoren på museet reparerte gitaren og satt den tilbake til original, men ikke spillbar, stand.

Grunnleggende mål:

Mensur: 656 mm

Kropp:

Bredde: 247 mm 184 mm 320 mm

Lengde: 468 mm

Dybde: 75 mm v/øvre kloss – 80,5 mm v/midjen –
90 mm v/nedre kloss

Gitar nr. 103. Bilde: Ringve Musikkmuseum.

Sarg

Sargene er laget av løvtre (muligens bjørk), 1,5 mm til 2 mm tykke og satt sammen av to granklosser med trapesformet profil, én i hver ende. Fibrene i klossene løper parallelt med fibrene i sargene, noe som er uvanlig med tanke på muligheten for sprekke-dannelser. Med slike klosser blir det mye lettere å meisle ut deler av klossen etter at den er limt (for å gjøre plass til forsterkningen under gripebrettet) og fibrene i hælen vil da uansett løpe på tvers av fibrene i både sargene og klossen og dermed opprettholde den ønskede styrkende effekten. Når det gjelder den nedre klossen er det kun dekorasjonen på utsiden som holder både sarg og kloss fra å sprekke.

Limflaten mot lokk og bunn er økt med langsgående lister i samme materiale som bunnen.

Det er to tverrgående forsterkninger av gran på hver side av midjen.

Meisling av den øvre klossen på en av kopiene.

Bunn

Bunnen er laget av to speilvendte, flatskjærte plater av løvtre (muligens bjørk), hovedsakelig mellom 1,6 mm og 2 mm tykk og flat både på langs og på tvers: Ingen bue er påført hverken bjelkene eller omkretsen som dannes av sargene.

Bunnen har fire tverrgående bjelker. Skjøten mellom de to halvdelene er forsterket fra innsiden med en stripe (14 mm x 2,5 mm) i samme materiale og hvis fibrer løper i samme retning og ikke på tvers – som ville vært vanlig. Stripen løper uavbrutt langs hele skjøten gjennom åpninger i hver av bjelkene. Samme løsning kan man finne i nr. 82. Bjelkene (ca. 8 mm x 18 mm) er av gran med delvis stående årringer.

Detalj av bunnen.

Lokk

Lokket er laget av gran i fire deler, med en tykkelse på 2,4 mm foran stolen og noe tynnere (nærmere 2,0 mm) i området ved siden av og bak stolen.

Lokket er forsterket med tre tverrgående bjelker av gran (ca. 8 mm x 18 mm) med stående årringer: Én over og to under lydhullet. Bjelkene under lydhullet er limt med en helling mot diskantsiden. Det er to forsterkninger: En 6 mm tykk plate av gran under stedet der gripebrettet er felt inn i lokket og en 2-3 mm tykk plate av bøk der stolpinnene er festet.

Lydhullet er dekorert med tre ca. 0,9 mm tykke finérlistene av vekselvis ibenholt og lønn. Listene er ikke felt inn i lokket, men limt på innsiden av lydhullet. Ut fra det man ser på nr. 71 og nr. 82 og på mange andre gitarer, kan man anta at gitaren i utgangspunktet hadde en fjerde list i lønn og muligens også en 2 mm tykk ibenholttlist som avsluttet dekorasjonen. Lydhullet inkludert de tre gjenværende listene er 83,5 mm i diameter, med midtpunktet plassert 177 mm fra overgangen mellom hals og kropp.

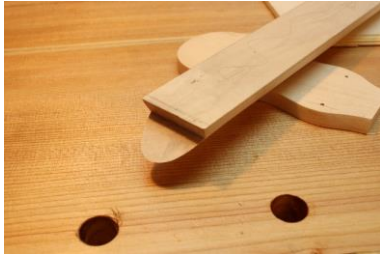
Den interne strukturen. Bilde: Ringve Musikkmuseum.

Hals og gripebrett

Hals og hæl er laget av løvtre. Hodet er laget av bøk. Sammenføyningen mellom hals og hode er en hakeskjøt med skulder. Halsen er også uvanlig tykk (23 mm til 26 mm) og er limt til hælen med et kantskjøte på nærmere 45 grader. Den samme uvanlige hals/hode-sammenføyningen finner man

Hals/hode-sammenføyningen.

Hals/hode-sammenføyningen. Detalj fra byggeprosessen.

på nr. 82. Man kan se at de fleste gitarene på den tiden hadde mye tynnere halser (ca. 17 mm til 20 mm) og brukte heller en V-sammenføyning. Det er umulig å si noe om hvorfor byggeren jobbet på denne måten, men det er klart at sammenføyningen krever en tykkere hals for at skjøten skal være sterk

nok. Sammenføyningen har ikke blitt riktig formidlet i tegningen til Ringve Musikkmuseum. Der får man inntrykk av at den er V-formet.

Hodet er av jevn tykkelse (11,5 mm) i motsetning til hoder med V-sammenføyninger som var tykkere mot halsen og gradvis tynnere mot enden.

Hodet har det typiske åttetalls-formede designet fra perioden med stemmeskruer i tre.

Detalj av gripebrettet.

Overflaten til det 2 mm tykke gripebrettet (muligens av ibenholt) er plassert i samme plan som lokket. Gripebrettet er brutt opp der halsen møter kroppen (i dette tilfelle nøyaktig ved det 12te båndet), men var i utgangspunktet laget av et sammenhengende trestykke. Det er oppdelt med 19 messingbånd (ca. 1,5 mm tykke) felt i spor nesten like dype som gripebrettet er tykt. Båndene på kroppssiden blir kortere mot diskantsiden, i tråd med estetikken fra perioden. Gripebrettet er 45 mm bredt ved sadelen og 55 mm bredt ved overgangen mot kroppen. Hælen er limt mot kroppen med et vanlig endeskjøte og sikret fra utsiden med en skrue. Limet i skjøtet er delvis nedbrutt, men skruen holder halsen fortsatt på plass.

Stol

Stolen av ibenholt (90 mm x 22 mm) er av enkel utførelse slik man ser på instrumenter fra denne tiden. Stolen er 4 mm høy, men konservatoren nevner at den muligens ble høvlet noe da den ble endret for å ta imot et strengeoppheng.

Dekorasjoner

Overgangen mellom sargene ved den nedre klossen er dekorert med en kileformet plate av samme materiale som gripebrettet og i samme tykkelse som sargene. Overgangen mellom sargene og både bunnen og lokket er dekorert med en ibenholtlist (ca. 2 mm x 2 mm i profil). Mot lokket er dekorasjonen supplert med fire finérstriper (ca. 0,9 mm tykke) av vekselvis lønn og ibenholt. Dette indre motivet løper langs hele silhuetten og fortsetter uavbrutt rundt gripebrettet. Stolen er omkranset av en blomsterdekorasjon i tynn finér, muligens av samme materiale som gripebrettet.

Detalj av dekorasjonen der sargene møtes.

Overflatebehandling

Lokket var mest sannsynlig behandlet med olje eller voks i utgangspunktet og kan se ut til å ha blitt ytterligere behandlet på et senere tidspunkt. Sarg og bunn ble først farget med noe gulpigment (muligens gurkemeiebasert) og polert med skjellakk. Halsen er svartpolert, antakeligvis med noe karbonbasert svartpigment og skjellakk.

Nr. 82 – Inventarnummer F424**Tilstand:**

Gitaren ser ut til å være i original, men ikke spillbar, stand. Den sparsomme dekorasjonen tyder på at instrumentet var en rimeligere utgave.

Gitar nr. 82. Bilde: Olav Nyhus/Scenkonstmuseet.

Grunnleggende mål:

Mensur: 665,5 mm

Kropp:

Bredde: 245 mm 181 mm 319 mm

Lengde: 468 mm

Dybde: 78 mm v/øvre kloss – 85 mm v/midjen – 94 mm v/nedre kloss

Sarg

Sargene er laget av løvtre (muligens platantre), 1,4 mm til 1,8 mm tykke og satt sammen av to granklosser med trapesformet profil, én i hver ende. Fibrene i klossene løper parallelt med fibrene i sargene slik som i nr. 103 (selv om det er vanskelig å være helt sikkert på grunn av skitt på den nedre klossen). Limflaten mot lokk og bunn er økt med langsgående lister i samme materiale som bunnen. Det er to tverrgående forsterkninger av gran på hver side av midjen.

Detalj av sargene.

Bunn

Bunner er laget av to speilvendte, nokså radiært skårede plater av løvtre. Den er hovedsakelig mellom 1,7 mm og 2,2 mm tykk og flat både på langs og på tvers: Ingen bue er påført hverken bjelkene eller omkretsen som dannes av sargene. Bunnen har fire tverrgående bjelker. Skjøten

Detalj av bunnen.

mellom de to halvdelene er forsterket fra innsiden med en stripe (ca. 14 mm x 2,5 mm) i samme materiale og hvis fibrer løper i samme retning og ikke på tvers som ville vært vanlig. Stripen løper uavbrutt langs hele skjøten gjennom åpninger i hver av bjelkene slik som i nr. 103. Bjelkene (ca. 8 mm x 19 mm) er av gran med stående årringer.

Lokk

Lokket er laget av gran i fire deler, med en tykkelse på rundt 3,1 mm (med noen partier så tynne som 2,6 mm eller så tykke som 3,3 mm). Lokket er forsterket med tre tverrgående bjelker av gran (ca. 8 mm x 18 mm) med stående årringer: Én over og to under lydhullet. Bjelkene under lydhullet er limt med en helling mot diskantsiden.

Det er to forsterkninger: En ca. 6 mm tykk plate av gran under stedet der gripebrettet er felt inn i lokket og en 2-3 mm tykk plate av bøk der stolpinnene er festet.

Lydhullet er dekorert med fire ca. 0,9 mm tykke finérlistene av vekselvis ibenholt og lønn. Listene er ikke felt inn i lokket, men limt på innsiden av lydhullet.

Lydhullet er 80,5 mm i diameter, med midtpunktet plassert 177 mm fra overgangen mellom hals og kropp.

Forsterkningen under gripebrettet.

Hals og gripebrett

Hals og hæl er laget av løvtre. Hodet er laget av bøk.

Konstruksjonen er lik den på nr. 103. Halsen er 22,5 mm til 25,5 mm tykk. Hodet er av jevn tykkelse (10,5 mm) i motsetning til hoder med V-sammenføyninger som var tykkere mot halsen og gradvis tynnere mot enden. Hodet har det typiske åttetalls-formede designet fra perioden med stemmeskruer i tre.

Detalj av gripebrettet og overgangen mellom halsen og kroppen.

Overflaten til det 2 mm tykke gripebrettet av ibenholt er plassert i samme plan som lokket. Gripebrettet er brutt opp der halsen møter kroppen mellom det 11te

og 12te båndet. Det er oppdelt med 18 messingbånd (ca. 1,5 mm tykke) felt i spor nesten like dype som gripebrettet er tykt. Båndene på kroppssiden blir kortere mot diskantsiden, i tråd med estetikken fra perioden. Gripebrettet er 45,5 mm bred ved sadelen og 55 mm bred ved overgangen mot kroppen. Hælen er limt mot kroppen med et vanlig endeskjøte og sikret fra utsiden med en skrue.

Detalj av skruen som sikrer hælen fra utsiden.

Stol

Stolen av ibenholt (87 mm x 24 mm og 7,5 mm høy) er av enkel utførelse slik man ser på instrumenter fra den tiden.

Dekorasjoner

Overgangen mellom sargene ved den nedre klossen er dekorert med en kileformet plate av samme materiale som gripebrettet og i samme tykkelse som sargene. Overgangen mellom sargene og både bunnen og lokket er dekorert med en enkel ibenholtlist (ca. 2 mm x 2 mm i profil). Det er ingen dekorasjon rundt gripebrettet. Stolen er omkranset av en enkel palmeformet dekorasjon i tynn finér, antakeligvis ibenholt.

Dekorasjonen rundt stolen.

Overflatebehandling

Lokket var mest sannsynlig behandlet med olje eller voks. Sarg og bunn ble først farget med noe gul- eller oransjepigment (muligens gurkemeie- eller annattobasert) og polert med skjellakk. Halsen er svartpolert, antakeligvis med noe karbonbasert svartpigment og skjellakk.

Nr. 71 – Inventarnummer NF. 1962-0066A**Tilstand**

Gitaren bærer preg av å ha vært reparert i flere omganger med varierende kvalitet. En tilleggetikett erklærer at gitaren ble reparert av Ole Olsen, Musikkinstrument Fabrik & Handel i 1879.

Den originale halsen ble på et tidspunkt erstattet av en ny hals i en mer moderne stil, med stemmemekanikk og et tykkere gripebrett limt over det gamle. Den gamle stolen ble også byttet og mensuren ble endret. Slike overganger fra stemmeskruer i tre til mer moderne mekanikk var ikke uvanlig på den tiden. Det kan hende at disse endringene er den «reparasjonen» som etiketten refererer til, men messingbåndene kan tyde på at endringene skjedde på et tidligere tidspunkt. Noen av sprekkene i lokk og bunn har blitt reparert og forsterket med et polyester-liknende stoff, som tyder på at de kom på et senere tidspunkt.

Gitar nr. 71. Bilde: Norsk Folkemuseum.

Grunnleggende mål

Antatt original mensur: 665,5 mm

Kropp:

Bredde: 245 mm 180 mm 320 mm

Lengde: 468 mm

Dybde: 78 mm v/øvre kloss – 85 mm v/midjen – 94 mm v/nedre kloss

Sarg

Sargene er laget av løvtre, muligens lønn (1,6 mm til 2,3 mm tykke), og satt sammen av to granklosser, én i hver ende. Den øvre klossen kan være av nyere utførelse og har en avrundet profil med langsgående fibrer. Den nedre klossen er av trapesformet profil, med tverrgående fibrer i samme retning som sargene. Klossen ser ut til å ha knekt langs fibre og senere limt sammen og forsterket med en treplate fra innsiden. Den nye platen har falsede ender og kommer dermed ikke i kontakt med lokket. Limflaten mot lokk og bunn er økt med langsgående lister i samme materiale som sargene. Det er to tverrgående forsterkninger av gran på hver side av midjen.

Detalj av reparasjonen på den nedre klossen.

Bunn

Bunnen er laget av en flatskåret plate av løvtre, muligens lønn, hovedsakelig mellom 2,0 mm og 2,4 mm tykk. Bunnen er buet både på langs (ca. 5 mm) og på tvers (mellom 3 mm og 6 mm) og har tre tverrgående bjelker. Bjelkene (ca. 8 mm x 19 mm) er av gran med stående årringer.

Bunnen.

Lokk

Lokket er laget av gran i seks like deler (ca. 55 mm brede), med en tykkelse på rundt 2,0 mm. Hvis man sammenlikner det med nr. 103, og særlig med nr. 82, er det mulig å anta at lokket opprinnelig var tykkere. Det har antakelig blitt pusset ned for å fjerne spor etter den originale stolen og den tilhørende dekorasjonen. Lokket er forsterket med tre tverrgående bjelker av gran (ca. 8 mm x 18 mm) med stående årringer: Én over og to under lydhuset. Bjelkene under lydhuset er limt med en helling mot diskantsiden. Det er to forsterkninger: En ca. 6 mm tykk plate av gran under stedet der gripebrettet er

Lokket er bygd i seks deler.

felt inn i lokket og en 2-3 mm tykk plate av bøk der stolpinnene er festet. Lydhullet er dekorert med fire ca. 0,9 mm tykke finérlister av vekselvis ibenholt og lønn. Listene er ikke felt inn i lokket, men limt på innsiden av lydhullet. Lydhullet er 82 mm i diameter, med midtpunktet plassert 177 mm fra overgangen mellom hals og kropp.

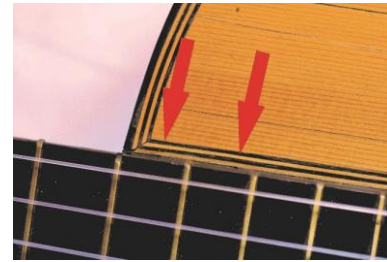
Hals og gripebrett

Hals, hode, hæl, gripebrett og mensur er ikke originale. Det originale gripebrettet er fortsatt felt inn i lokket og synlig under det nye gripebrettet.

Det er mulig å se spor etter de opprinnelige båndene. Både de og hullene etter de opprinnelige stolpinnene stemmer overens med målene til nr. 82

og det er mulig å anta at gitaren i utgangspunktet hadde 18 bånd og en mensur på ca. 665 mm.

Den nye halsen har også enkelte bånd i messing og det kan tenkes at denne modifikasjonen kom ganske tidlig, siden moderne bånd med spor ville vært vanligere senere på 1800-tallet.

Spor etter de opprinnelige båndene.

Stol

Stolen er ikke original og har blitt flyttet fremover mot lydhullet på grunn av den kortere mensuren. Hullene til de opprinnelige stolpinnene kan så vidt skimtes under stolen.

Dekorasjoner

Overgangen mellom sargene ved den nedre klossen er dekorert med en kileformet plate av ibenholt i samme tykkelse som sargene. Overgangen mellom sargene og både bunnen og lokket er dekorert med en enkel ibenholtlist (ca. 2 mm x 2 mm i profil).

Dekorasjonen på lokksiden er supplert med fire finérstriper (ca. 0,9 mm tykke) av vekselvis lønn og ibenholt. Dette indre motivet (som gjentas i lydhullet) løper langs hele silhuetten og fortsetter uavbrutt rundt

Detalj av dekorasjonen.

gripebrettet. Den originale stolen må ha vært omkranset av en dekorasjon i tynn finér. Dette var vanlig praksis med slike stoler og det finnes til og med i nr. 82 (som ellers har mye enklere dekorasjon enn nr. 71).

Overflatebehandling

Lokket er polert med skjellakk, noe som ikke samsværer med tidens praksis og som antakeligvis kom samtidig som den nye stolen. Sarg og bunn ble farget med noe mørkt pigment og polert med skjellakk.

Noen konklusjoner

Erfaringen med å bygge flere kopier av nr. 103 har gitt meg en viktig innsikt i måten Georg Daniel Schöne arbeidet på, men generelt også om de strukturelle, design- og klangmessige kjennetegnene til tidlige romantiske gitarer. Muligheten for å kunne måle opp og studere nr. 71 og nr. 82 var også veldig viktig. Uten dem ville mange av mine konklusjoner bygge på et svakere fundament. En eventuell vurdering av kvaliteten til en norsk gitar i en større europeisk kontekst ville også vært mer subjektiv. Det er noen spørsmål om den kulturelle konteksten som ville vært interessant å finne svar på, men som ikke var hensikten med mitt arbeid: Hvilken plass hadde gitaren i Christianias kulturliv rundt århundreskiftet som førte til at Schöne bygget gitarene? Hvordan kom han i kontakt med den romantiske gitaren fra lengre sør i Europa?

Det er vanskelig å si noe om hvor sannsynlig det er at Schöne bygde over hundre slike gitarer eller om tallrekken ble brukt for et større spenn av strengeinstrumenter, kanskje små strengeinstrumenter. Ser vi på andre verksteder på denne tiden, er det ikke uvanlig at det ble produsert hundrevis eller tusenvis av instrumenter i løpet av utøverens yrkesperiode. Det ville vært rart om Schöne bare produserte knappe hundre instrumenter total sett. Han bygde også harper, klavikorder og andre strengeinstrumenter i tillegg til å drive reparasjon og vedlikehold av blant annet pianoer. Kanskje ikke alle instrumentene ble ført med samme tallrekke? Dette er spørsmål som jeg ikke har noe grunnlag for å svare på, men som heller ikke påvirker den håndverksmessige verdien av gitarene.

Det jeg derimot var interessert i, var om disse gitarene var bygd av Schöne selv eller om de var importert og solgt under hans navn (en vanlig praksis på 1800-tallet). Det er to forhold som kan tyde på at det var han selv som bygde instrumentene. Det ene er at gitarene har et produksjonstall (selv om det er rart at de ikke er datert). Det andre er at gitarene er så forskjellige, noe som tyder på en vilje til å gjøre endringer og forbedringer. Det sannsynliggjør etter min mening at det var Schöne selv – og ikke en fabrikk – som sto bak dem.

Mitt andre spørsmål var relatert til instrumentene og deres kvaliteter som studieobjekter og hvorvidt de kunne brukes til å forstå den romantiske gitaren på en mer generell basis.

Gitarene som relevante studieobjekter

Gitarene samlet sett gir inntrykk av være tenkt, designet og bygget slik mange gitarer var i overgangen mellom det 18. og 19. århundre. Silhuettene til de tre gitarene har nesten nøyaktig de samme målene og er ellers nesten identiske i utforming. Dette tyder på at kroppene ble bygget i den samme utvendige formen. Den generelle stilen i silhuetten stemmer overens med mange gitarer fra samtiden, men den ser ut til å være litt større enn vanlig. Mensurene er også lengre enn vanlig, som ofte var under 650 mm.

Man kan se forskjeller og tydelige endringer fra en gitar til en annen: tykkelsen på platene, bjelkeplassering og dybde på kroppen er eksempler på dette. Slike endringer er tegn til en instrumentmakers kontinuerlige arbeid med å forbedre instrumentene, og noe man kan se ved å studere arbeidet til de fleste gitarbyggere uansett epoke.

Det er to strukturelle detaljer som kan sies å være uvanlige. Den ene er hals/hode-sammenføyningen som ikke tillater å bygge tynnere halser. Den andre er forsterkningen under stolen, noe som tydeligvis ikke ble ansett som nødvendig av gitarmakerne ellers.

Ellers kan mye tyde på at Georg Daniel Schöne var inspirert av den napolitanske stilen – enten direkte eller via gitarene fra Wien. Likhetene i stil og dekorasjon er åpenbare (kanskje bortsett fra estetikken i motivene rundt stolen). Nærmere studie viser også at det strukturelle er godt innenfor standarden for tidlige romantiske gitarer.

Schöne ser ut til å ha vært en dyktig håndverker og dette gjenspeiles av presise og elegante linjer og solide sammenføyninger. Dekorasjonen rundt lokkets omkrets og i lydhuset er enkel og laget med de samme materialene på alle gitarene. Den nøkterne arbeidsmåten har mer til felles med Stauffer i Wien enn med de italienske mestrene i Napoli. Gitarene må regnes som gode, representative eksempler fra perioden.

Gitarene satt i kontekst

Ulempen med å studere gjenstander utenfor en større kontekst er risikoen for å trekke forhastede og uriktige konklusjoner, eller overfokusere på detaljer som har liten betydning. Hvis man ser på disse tre gitarene enkeltvis, kan man danne seg tre veldig forskjellige oppfatninger av hvordan G.D. Schöne arbeidet og hvordan kvaliteten på instrumentene var. Dette blir åpenbart om man tar utgangspunktet i gitar nr. 71. Det er fortsatt tydelige strukturelle tegn til gitarens opphav og opprinnelige stil, men det er lite utvendig som vitner om det gitaren én gang var. Sannsynligheten for at lokket ble slipt ned, stolen endret og flyttet og mensuren forkortet gjør det også umulig å bedømme de klangmessige egenskapene gitaren en gang hadde.

Om man tar utgangspunktet i gitar nr. 82 vil man lett kunne se hovedtrekkene fra tidens stil og utforming. Den magre dekorasjonen, derimot, ville gitt en falsk idé om hva slags estetisk raffinement Schöne var i stand til å produsere.

Nr. 103 alene ville også gitt et skjevt bilde av måten Schöne arbeidet på. Imidlertid er det på denne gitaren man kan skimte hans kaliber som håndverker. Det er i lys av denne gitaren man kan forstå de to andre. Man kan lure på hvilke andre gitarer han kan ha bygd og av hvilken kvalitet. At denne gitaren skulle bli funnet på et avfallsdeponi er bevis på hvor tilfeldige omstendighetene kan være og hvor skjørt puslespillet er. Det er interessant at gitaren overlevde så lenge, særlig etter å ha fått strengeoppheng og stålstrenger. Dette har sammenheng med instrumentets kvalitet og er et resultat av solid håndverk og god material- og konstruksjonsforståelse. I tillegg kan man se at lokket til nr. 103 ikke er

spesielt tykk for en gitar med lang mensur og stor overflate. Det virker åpenbart at Schöne var en erfaren fagmann, opptatt av å tøyne grensene for hva materialene og konstruksjonen kunne tillate. Kvalitetene i klangen til alle kopiene jeg har bygget er et bevis på nettopp dette.

En av kopiene etter Georg Daniel Schönes gitar nr. 103.